

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Snelstudie

Participatieve monitoring in vogelvlucht

#1

Inleiding

Deze snelstudie beantwoordt veelgestelde vragen van beleidsmedewerkers over participatieve monitoring, zoals:

- Wat is de meerwaarde ervan?
- Hoe geef ik het vorm?
- Hoe maak ik het tot een succes?

Wat is participatieve monitoring?

Participatieve monitoring is een proces waarbij met burgers wordt samengewerkt om:

- een proces van dataverzameling te ontwerpen;
- data te verzamelen;
- verzamelde data te analyseren;
- de data-analyse te vertalen naar de praktijk.

Dit alles gebeurt ten behoeve van het ontwerpen, monitoren en verbeteren van (beleids)maatregelen. Participatieve monitoring wordt gebruikt als een middel voor Joint Fact Finding (gezamenlijke kennisontwikkeling) en als een middel om met elkaar in gesprek te raken én te blijven. Het kan gezien worden als een moderne versie van een spandoek en wordt veelal ondernomen door mensen die gehoord willen worden.

De meerwaarde van participatieve monitoring

Ellen en Breman (2018) maken onderscheid tussen directe en indirecte functies van participatieve monitoring:

Directe functies

- Signalerende functie: weten wat er gebeurt en speelt.
- Lerende functie: er worden inzichten, (causale) relaties en effecten ontdekt.
- Controlerende functie: (beleids)processen en (beleids)maatregelen kunnen bijsturen en verantwoorden.
- Communicerende functie: in gang zetten

van een dialoog over het beleid.

(Ellen & Breman, 2018)

Indirecte functies

- Betrokkenheid vergrotende functie: betrokkenheid ontstaat doordat mensen actief dingen gaan meten.
- Begrip kwekende functie: begrip ontstaat doordat mensen meer inzicht hebben in positieve en/of negatieve effecten van maatregelen.
- Vertrouwenwekkende functie: vertrouwen ontstaat doordat mensen samen monitoren en elkaar al doende leren kennen. Hierdoor kan vertrouwen, draagvlak en legitimiteit groeien.
- Informatie vergarende functie: meerdere bronnen en metingen leveren daadwerkelijk meer informatie op.
- Collectief lerende functie: er wordt samen geleerd door het uitwisselen van kennis en ervaring.

(Ellen & Breman, 2018)

Participatieve monitoring vorm geven

Participatie kan op verschillende manieren vorm krijgen in het monitoringsproces. Zo kan participatie in verschillende stadia in een project of beleidsproces toegepast worden, namelijk in de:

- ontwerpfase;
- daadwerkelijke monitoring;
- fase van analyse;
- evaluatie/doorvertaling;
- fase van beëindiging/afronding/nazorg.

(Ellen & Breman, 2018)

Daarnaast is het de vraag *hoe* de participatieve monitoring plaats gaat vinden:

- incidenteel versus structureel: incidenteel of frequent metingen verrichten.
- individueel versus collectief: een enkele bewoner die zelf metingen doet of een studiegroep die metingen verzamelt.
- eendimensionaal versus divers: alle deelnemers richten zich op hetzelfde onderwerp of verschillende deelnemers verzamelen informatie over uiteenlopende onderwerpen.
- analoog versus digitaal: handmatige observaties en metingen of metingen met behulp van bijvoorbeeld een app.
- open versus gesloten: data voor iedereen toegankelijk of data alleen voor een gesloten community toegankelijk.

(Ellen & Breman, 2018)

Participatieve monitoring tot een succes maken

Om participatieve monitoring van meerwaarde te laten zijn, is het belangrijk te voldoen aan de belangrijkste randvoorwaarden. Ook is het goed om oog te hebben voor aandachtspunten als motiverende en demotiverende factoren voor burgers en versnellingsfactoren.

Randvoorwaarden vanuit de overheid

- Ruimte voor en toewijding aan het proces (tijd, geld en energie) zodat er serieus werk van gemaakt kan worden. Onvoldoende ruimte om participatie in het monitoringsproces vorm te geven brengt een afbreukrisico met zich mee. Bijvoorbeeld als belanghebbenden data

verzamelen waar vervolgens niets mee wordt gedaan.

- Anticipatie op verschillende uitkomsten. Wanneer de participatie wel wordt geïnitieerd maar niet uit de verf komt, bestaat de kans dat dit leidt tot apathie en desinteresse bij de betrokkenen. Een andere mogelijke uitkomst is dat de participatie bij het proces van monitoring leidt tot een grotere betrokkenheid bij het project. Belangrijk is om bij de start met verschillende scenario's rekening te houden en te bedenken wat het gevolg is van een uitkomst en welke reactie/strategie wordt gegeven/gevolgd bij welk scenario.
- Openheid van data waarbij de data en de website met data publiekelijk toegankelijk zijn en de data begrijpelijk en helder (bijvoorbeeld op een kaart) gepresenteerd wordt.

(Carton & Ache, 2017)

Aandachtspunten voor de overheid

- Kosten participatieve monitoring: het kost geld om participatieve monitoring op goede wijze te faciliteren. Nog belangrijker om te weten is dat weerstand eveneens geld kost, omdat het tot vertraging kan leiden.
- Afspraken looptijd: het is van belang om vooraf afspraken te maken over de looptijd en de evaluatiemomenten van de participatieve monitoring. Bedenk dat starten met participatieve monitoring niet betekent dat er nooit mee gestopt kan worden.
- Transparantie: het is van belang om

vooraf en gedurende de participatieve monitoring transparant en open te zijn en heldere afspraak te maken, zowel over het proces als over de resultaten.

(Carton & Ache, 2017)

Motiverende factoren voor de burger

- Een actieve bijdrage leveren aan een proces. Vaak hangt dit samen met een gevoel van urgentie (bijvoorbeeld ten aanzien van de te verwachten wateroverlast) of juist de interesse in de kansen die een project biedt (bijvoorbeeld toename biodiversiteit);
- Zelfeffectiviteit (het gevoel kundig/capabel te zijn);
- Een gevoel van maatschappelijke verantwoordelijkheid (inzetten voor de omgeving);
- Vertrouwen (in de samenwerkingspartners);
- Erkenning en waardering (voor de kennis en geleverde inzet);
- Begeleiding en ondersteuning (bij het opzetten en uitvoeren van de monitoring);
- Transparantie;
- Toegankelijkheid.

(Ellen & Breman, 2018)

Demotiverende factoren voor de burger

- (Gebrek aan) tijd, en geld;
- (Belemmerende) technologie;
- Gebrek aan transparantie in het proces;
- Onduidelijkheid of desinteresse ten aanzien van aangeleverde metingen.

(Ellen & Breman, 2018)

Versnellingsfactoren

- Gebrek aan vertrouwen in informatie en data afkomstig van de overheid;
- Burgers met tijd, kennis, middelen en doorzettingsvermogen.

(Carton & Ache, 2017)

Strategie

Voor de overheid zijn er grofweg twee strategieën die gevolgd kunnen worden wat betreft de inzet van participatieve monitoring.

- Anticiperende benadering: Het initiatief voor participatieve monitoring ligt bij de overheid. Het voordeel hiervan is dat meer controle en regie mogelijk is op de monitoring. Er is echter nooit sprake van 100% grip op de uitkomsten/ gevolgen.
- Reagerende benadering: Het initiatief voor participatieve monitoring ligt bij de burger. De overheid kan alleen reageren op en aanhaken bij het monitoringsproces. Er is hierbij sprake van veel minder controle, regie en grip op het proces. Verder is er wat betreft de dynamiek met en verhouding tot burgers sprake van een ander speelveld.

Verder onderzoek / verdere casuïstiek

Onder andere volgende organisaties hebben ervaring met participatieve monitoring:

- Deltares
- Gemeente Nijmegen
- Gemeente Rotterdam
- Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut

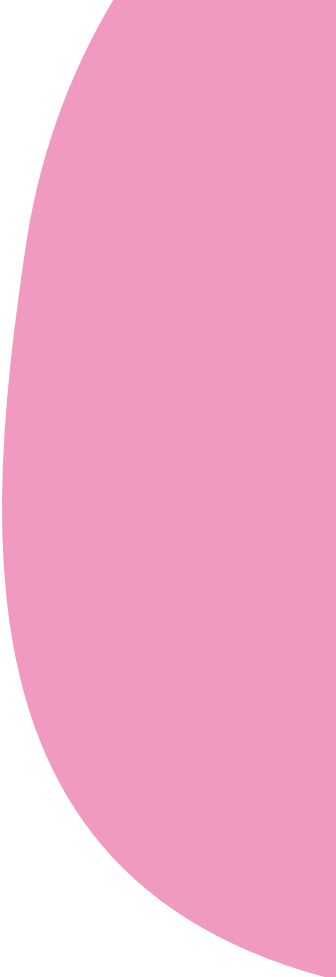
- Nederlandse Aardolie Maatschappij
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
- Waag society

Bronvermelding & meer lezen

- Carton, L., & Ache, P. (2017).** *Citizen-sensor-networks to confront government decision-makers: Two lessons from the Netherlands.* *Journal of Environmental Management*, 196, 234-251.
- Ellen, G.J. en Breman, B. (2018).** *Samen meten is samen weten - Participatieve monitoring verkend voor case Leegveld, WUR/Deltares.*
- Silvertown, J. (2009).** *A new dawn for citizen science.* *Trends in ecology & evolution*, 24(9), 467-471.
- Snik, F., et al. (2014).** *Mapping atmospheric aerosols with a citizen science network of smartphone spectropolarimeters.* *Geophys. Res. Lett.*, 41.
- RIVM (2018).** *Citizen Science.* Geraadpleegd op 11-10-2019. [http://www.strategischprogrammarivm.nl/Beleidsondersteuning/Citizen_Science]
- Samen meten aan luchtkwaliteit (2018).** *Citizen Science.* Geraadpleegd op 11-10-2019. [<https://www.samenmetenaanluchtkwaliteit.nl/citizen-science>]
- Algemeen Dagblad (2018).** *Luchtmeetnet Hilleegersberg en Schiebroek: hoge concentraties fijnstof.* Geraadpleegd op 11-10-2019. [<https://www.ad.nl/rotterdam/luchtmeetnet-hilleegersberg-en-schiebroek-hoge-concentraties-fijnstof-a99dad25/>]

Over deze snelstudie

Deze snelstudie is tot stand gekomen door van analyse van (wetenschappelijke) publicaties en gesprekken met (wetenschappelijk) onderzoekers, het RIVM, Deltares en collega's binnen de directie Participatie.

Dit is een publicatie van het kennisknooppunt Participatie,
onderdeel van de directie Participatie.

**Ministerie van
Infrastructuur en Waterstaat**

Rijnstraat 8 | 2515 XP | Den Haag
Postbus 20901 | 2500 EX | Den Haag
T 070 456 8999
kennisknooppuntparticipatie@minienw.nl
www.kennisknooppuntparticipatie.nl

Oktober 2019

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.